

POVIJESNI ISUS I PREDAJA O ISUSU U EVANĐELJIMA

Egzegetsko-teološki Tjedan nz. egzegeta njemačkog govora u Beču
od 2. do 6. travnja 1973.

U Beču (Soziales Bildungshaus Lainz) sastali su se novozavjetni egzegete njemačkog govora i održali od 2. do 6. travnja o. g. radno zasjedanje s temom **POVIJESNI ISUS I PREDAJA O ISUSU u EVANĐELJIMA** (»Die Frage nach dem historischen Jesus und die Jesusüberlieferung der Evangelien«). Sastalo se oko šezdesetak što egzegeta što predavača Biblije na visokim školama SR Njemačke, Austrije i Švicarske. Kako se iz same teme Tjedna vidi glavni je predmet predavanja i diskusije bio *povijesni Isus*. I predavači i diskutanti zajedničkim su snagama tražili kako odgovoriti na ovo danas toliko postavljeno pitanje o povijesnom Isusu tako i iznaći metode i kriterije u rješavanju tog tako teškog a tako važnog pitanja. Samo su pitanje o povijesnom Isusu predavači, voditelji grupa i diskutanti na različite načine postavljali i na različite načine rješavali. Više no pitanje samih metoda i raznih kriterija dolazilo je do izražaja pitanje *teološke važnosti* pitanja oko povijesnog Isusa.

Na ovom inače doista vrlo plodnom zborovanju bila su zapažena osobito tri glavna predavanja: 1) Uvodno predavanje s temom »Die Frage nach dem historischen Jesus. Ueberlegungen zur Methodologie«. Ovo je predavanje održao Ferdinand HAHN. 2) Zaključno predavanje s temom »Der geschichtliche Jesus in seiner ständigen Bedeutung für Theologie und Kirche« održao je Rudolf SCHNAKENBURG. 3) Predavanje »Kriterien für die historische Beurteilung der Jesusüberlieferung in den Evangelien« održao je mladi njemački egzegeta isusovac Fritzeo LENTZEN-DEIS.

Metodologija rješavanja pitanja o povijesnom Isusu

Kad želimo odgovoriti na pitanje o povijesnom Isusu nailazimo na prve poteškoće koje se kriju u *metodologiji* samog prilaza rješavanju tog pitanja. Predaju o Isusu koja je rasla i razvijala se u prvokršćanskoj zajednici moramo promatrati u svjetlu *svih činilaca* koji i inače uvjetuju svaku predaju. F. HAHN je u svom predavanju ukazao na tri činjenice koje uvjetuju *razvoj* predaje. To su slijedeće: a) Povijest predaje predstavlja *selektivni* (= odabiralački) proces. Tu selekciju predaje o Isusu možemo pratiti kroz više stadija i tako doći sve do Evandjelja. Pri tome treba voditi računa o prijelazu iz preduskrasnog

u pouskršno vrijeme. Kroz selekciju predaje u stanovitoj se mjeri gubilo gradivo same predaje. b) Gradivo predaje može se samo tako očuvati da se tom gradivu daju stanoviti ustaljeni oblici (= Formgebung). Dakako, na taj način je samo gradivo uvijek iznova podvrgnuto *preoblikovanju* (= Umformung). Ipak moramo priznati da se *osobnost* Isusovih riječi što se tiče jezičnog i formalnog oblika vrlo dugo u predaji sačuvala. c) U prenošenju predaje gradivo se predaje neprekidno nanovo interpretira (= eine ständige Neuinterpretation) s ciljem produbiti gradivo a nipošto otuđiti ga. To *ново* interpretiranje u predaji o Isusu započelo je s »uskrsom«. Uskrs je ustvari i *omogućio* i *ozakonio* takvo novo interpretiranje preduskrsnog Isusa.

Ako imamo na umu ove činjenice onda nam postaje jasno kako je *teško poduzeti »rekonstrukciju«* povijesnog Isusa. U egzegezi se govori o jednom dijelu predaje o Isusu koja nije bila ovim »neointerpretiranjem« dotaknuta. Do nje se dolazi lučenjem »sekundarne« interpretacije od »primarne« predaje. HAHN naprotiv ukazuje na proces tradicije kojim se *gradivo* prvotne predaje na svakom stadiju *na novi način* propovijedalo i tumačilo. Tako je svaki razvojni stadij predaje gradivu predaje dao nešto *ново*. Franz MUSSNER naziva ovakav proces rasta predaje »kerigmatski transformacioni proces«. Dakako po tom procesu predaja se ne udaljuje od *povijesnog Isusa*. Povijesni Isus ostaje *u nakanama* i u *zamislima* te predaje. Zato je teško govoriti o »ipsissima verba« Jesu kako često govoraše Joachim JEREMIAS, ali je pouzdano govoriti o »ipsissima intentio« Jesu (tako osim Mussnera i H. SCHURMANN). A da bismo tu Isusovu *intenciju* mogli upoznati treba nam za to valjanih *kriterija*. HAHN vidi u tome odlučujući metodološki problem.

Kriteriji u traženju povijesnog Isusa

O *kriterijima* traženja povijesnog Isusa govorio je u posebnom predavanju mladi njemački egzegeta isusovac Fritzleo LENTZEN-DEIS (= Kriterien für die historische Beurteilung der Jesusüberlieferung in den Evangelien). On je u tom predavanju razvio svu problematiku *kriteriologije* povijesnog pitanja koje se odnosi na novozavjetne tekstove. Govorio je o raznim kriterijima koje su egzegete iznašli i obradili u zadnjih sedamdesetak godina (sve od Davida F. STRAUSSA pa do R. BULTMANNA). Pošto je prikazao povijesni razvoj kriteriologije novozavjetne egzegeze u zadnjih sedamdesetak godina predložio je potaknut knjigom Martina LEHMANN (Synoptische Quellenanalyse und die Frage nach dem historischen Jesus, 1970) »kostur« raznih kriterija pomoću kojih bi egzegeta mogao na temelju literarne analize ev. tekstova pouzdano poduzeti rekonstrukciju tzv. »isusovskog sloja« predaje. Slijedeći kriteriji bili bi najvažniji: 1) Najstariji sloj predaje treba biti polazište za kritičko istraživanje izvora i teksta. 2) Voditi računa o svojoj ostaloj predaji. 3) Primijeniti kritičko načelo selekcije. 4) Tražiti Isusov »stil« u riječima i djelima. 5) voditi računa o principu koherencije. 6) Tražiti cjelokupni okvir Isusovih govora i Isusova djelovanja. 7) Kritički ocijeniti rabljene radne hipoteze i na pronađenim ih rezultatima preispitati. Dakako, ako budemo uzeli u pomoć sve te kriterije nećemo već samim time sigurno postići veći dio autentične pre-

đaje o Isusu nego bolje i dublje razumijevanje za one granice između tzv. »isusovskog« dobra u predaji i kasnijih preoblikovanja sa strane proročki usmjerene prvokršćanske zajednice. Ako vodimo računa o uvjetovanostima i o pretpostavkama prakršćanskog oblikovanja predaje sigurno ćemo doći puno bliže povijesnom Isusu nego inače.

Poslije ovog predavanja o iznesenim tezama razvila se vrlo živa i plodna diskusija. U diskusiji su došle do izražaja i opasnosti i prednosti koje sobom donosi upotreba tih kriterija. U diskusiji se mnogo govorilo o samom pojmu »povijesti« i »povijesnosti« u svezi predaje o Isusu. Makako ovaj pojam bio vrlo nijansiran, egzegeta ipak mora u svjetlu suvremene znanosti poduzimati istraživanje povijesnog Isusa.

Rezolucija o pomoći lingvistike i literature

Franz MUSSNER je zajedno sa svojim učenicima u svojoj radnoj grupi raspravljao o tome koliko povijesti predaje o Isusu doprinosi znanost o jeziku (lingvistika) i o literaturi (Sprach- und Literaturwissenschaft). On je zajedno sa svojim suradnicima sastavio rezoluciju. MUSSNER predlaže da bi se umjesto formulacije »Historischer Jesus« i »Christus des Glaubens« (»Povijesni Isus« i »Krist vjere«) upotrebljavalo formulaciju »Jesus und der Text« (»Isus i tekst«), budući da ova posljednja bolje razrađuje problematiku koja se krije u raznim oblicima i oblikovanjima predaje. F. MUSSNER analizira »jezični proces« sve od Isusa kao prvotnog »autora« teksta pa sve do konačne redakcije teksta u evanđeljima. S obzirom na predaju o *djelima* Isusovim, transformacioni je proces od samog događaja (»Existenz«) pa do »teksta« mnogo diferenciraniji, nego se dosad općenito mislilo. Ovo treba imati u vidu da bismo mogli doći iz »teksta« koji posjedujemo do povijesnog događaja.

Značenje povijesnog Isusa za teologiju i za Crkvu

Unatoč velikim poteškoćama a vrlo škrtim mogućnostima, egzegete žele i dalje istraživati povijesnog Isusa. Razlozi takvog istraživanja nisu ni u zaokupljenosti za »historiju« odnosno za »povijest« kao takvu, ni u nastojanju da se pomoću povijesti *apologetski* podkrijepi vjeru, nego prije svega na čisto *teološkom* području. Prvoj kršćanskoj zajednici, koja je sastavljala evanđelja kao izraz svoje teološke odgovornosti za predaju o povijesti Isusovoj, nije stalo do same povijesti Isusa kao takve nego do povijesti (Isusa Nazarećanina) kao temeljnoj datosti za orijentaciju sadašnjosti i budućnosti. Crkva koja odgovorno dalje propovijeda Isusa, mora povijest Isusa Nazarećanina uzeti u obzir kao temelj i normu koja obvezuje njezinu djelatnost.

Ovome je zadovoljilo zaključno predavanje koje je održao Rudolf SCHNAKENBURG (»Der geschichtliche Jesus in seiner ständigen Bedeutung für Theologie und Kirche«). Za nj je povijesni Isus onakav preduskršni, zemaljski Isus, kakvog pretpostavljaju i interpretiraju evanđelja. Stoga treba povijesnost Isusa Nazarećanina čuvati od svakog opasnog *mitiziranja*, *gnosticiranja* ili *ideologiziranja* kao što su je od

tih opasnosti čuvala kanonska evanđelja za razliku od kasnijih apokrifnih evanđelja. Kao što je prvokršćanska zajednica svojom refleksijom, svojim razmatranjem povijesti Isusove, pružila različita teološka tumačenja Isusa tako mora i danas *teologija* i *Crkva* uvijek iznova preispitivati povijest Isusovu da bi otkrile onu *puninu* zapravo onaj *višak na značenju* koji se krije u liku, u djelovanju i u propovijedanju Isusa Krista. Tako je R. SCHNAKENBURG ponudio novu riječ u svezi tumačenja Isusa, riječ SINNUEBERSCHUS što znači višak značenja ili smisla koje se krije u povijesti Isusa a koji višak nijedno tumačenje *sasvim* ne otkriva nego samo djelomično. No ne radi se samo o traženju tog »viška« u značenju povijesti Isusove nego i o *primjenjivanju* povijesti Isusove na naše vrijeme i na naše prilike

I ovo je predavanje bilo polazište vrlo žive diskusije. Diskutiralo se osobito o tom »višku značenja« Isusove povijesti.

Osim one radne grupe o znanosti jezika i literature koju je vodio F. MUSSNER treba spomenuti još dvije radne grupe koje su imale mnogo sudionika i vrlo aktivno i plodno radile. To su: »Predaja o mucima Isusovoj« (»Die Ueberlieferung der Passion Jesu«) koju je vodio Rudolf PESCH i »Predaja o Isusovim čudesima« (»Die Ueberlieferung der Wunder Jesu«) koju je vodio Karl KERTELGE.

Čitatavo je ovo zasjedanje bilo označeno marljivim radom koji se odrazio i u velikom interesu slušača na samim predavanjima i u živom raspravljanju koje je slijedilo poslije predavanja kao i u velikoj angažiranosti u radnim grupama koje su predvodili stručnjaci egzegete. Posebno je vrijedno istaknuti ono odlično ozračje mirnoće i trijeznosti u raspravama kakvo je inače samo poželjno a rijetko ostvareno.

Adalbert REBIĆ